

سوز هیجان و حسرت؛ 2 روی سکه چهارشنبه‌سوری

چهارشنبه سوری، در برخی موارد و در آستانه سال نو بسیاری از خانواده‌ها را داغدار کرده یا با جراحت‌های بسیار سنگین موجب حسرت همیشگی شده، حسرتی که تا ابد زخمی بر پیکره افراد وارد می‌کند.

چهارشنبه سوری، در برخی موارد و در آستانه سال نو بسیاری از خانواده‌ها را داغدار کرده یا با جراحت‌های بسیار سنگین موجب حسرت همیشگی شده، حسرتی که تا ابد زخمی بر پیکره افراد وارد می‌کند.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، عید نوروز را می‌توان از قدیمی‌ترین عید ایرانیان و در این میان آذربایجانی‌ها نام برد؛ به سخن دیگر نوروز باستانی از هزاران سال پیش تاکنون در مناطق مختلف کشورمان با برگزاری آئین‌ها، آداب و رسوم مختلفی برگزار می‌شود.

با این وجود، نوروز آئین باستانی ایرانیان همراه با آئین و مراسم‌های گوناگون همراه است، که ریشه در فرهنگ و هنر این سرزمین دارد. برپایی مراسمی تحت عنوان چهارشنبه سوری، از جمله یکی از آداب و رسوم ایرانیان است، که هر ساله پیش از رسیدن این عید با شور و هیجان خاصی در سراسر ایران زمین برگزار می‌شود.

به هر حال، اگر به تاریخچه برگزاری چهارشنبه سوری در کشورمان نظری داشته باشیم، می‌بینیم این آیین از گذشته تا حال با آیین‌ها و آداب و رسوم مختلفی برگزار شده است.

* چهارشنبه سوری دیروز، چهارشنبه سوزی امروز

افزون بر این برای رسیدن به این حقیقت که این جشن از زمان‌های بسیار دور در ایران مرسوم بوده می‌توان به تاریخ کهن این سرزمین رجوع کرد، به طوریکه در این ارتباط در شاهنامه فردوسی اشاره‌هایی درباره بزم چهارشنبه‌ای در نزدیکی نوروز وجود دارد، که نشان دهنده کهن بودن جشن سوری، چهارشنبه سوری یا به عبارتی دیگر چهارشنبه سوری است؛ مراسم سنتی مربوط نوروز بزرگ‌ترین جشن ملی ایرانیان، از دیرباز در فرهنگ سنتی مردمان ایران زنده نگاه داشته شده است.

از باورها و رسم‌های چهارشنبه سوری که هنوز به کلی فراموش نشده‌اند، می‌توان به کوزه‌شکنی، فال‌گوش ایستادن، بوته‌افروزی، قاشق‌زنی، فرستادن خنجه‌ای از هدایا به همراه نقل و شیرینی و آیینی برای تازه عروس‌ها، گره‌گشایی، فال گرفتن با بولونی، دفع چشم زخم و بخت‌گشایی، شب سال نو رشته پلو، خرید آجیل، خرید آیینی، شانه، جارو، شال اندازی (شال سالاماق)، و ... اشاره کرد.

* هیجان و حسرت؛ دو روی سکه چهارشنبه‌سوری

از دید برخی تحلیلگران، کارشناسان و ناظران، شب چهارشنبه‌سوری در ایران آئین خاص و تشریفات گوناگون دارد که در این میان در آذربایجان و در بین شهرهای آذربایجان شهر تبریز کامل‌ترین مجموع آداب چهارشنبه‌سوری بوده است و از این رو به نظر می‌رسد، مردم آذربایجان در این خطه به نوعی تمام رسوم متداول را حفظ کرده‌اند.

کوتاه سخن آنکه، آتش‌افروزی و گره‌گشایی از عناصر اصلی رسم‌ها و آیین‌های چهارشنبه سوری در آذربایجان و در این میان تبریزی‌ها است.

* آیین‌های چهارشنبه سوری در آذربایجان

در هر صورت رسم آتش روشن کردن و پریدن از روی شعله‌های آتش و خواندن سرودها و اشعاری به هنگام اجرای این آیین نیز در خطه آذربایجان رایج بوده که هنوز نیز ادامه دارد. از سوی، «آتیل باتیل چرشنبه / بختیم آچیل چرشنبه / آغیرلیغیم اوغورلوغوم اودلارا / منیم له هوپولمایان یادلارا / آغیرلیغیم اود اولسون / اوددا یانان یاد اولسون / اود اوستن آتدانا / جفایا قاتدانا / آغیرلیغیم اوغورلوغوم اودلارا / منیم له هوپولمایان یادلارا / آتیل توتول چرشنبه / چیللم توکول چرشنبه / بختیم آچیل چرشنبه» از جمله نغمه‌ها و اشعاری است، که در موقع پریدن از روی آتش گفته می‌شود و معنی آن همان «سرخی تو ازمن و زردی من از تو» است.

* چهارشنبه سوری با طعم وحشت

به هر حال، «پريدن از روی آتش» در گذشته تا به حال از جمله آيين های مهم ايران باستان در چهارشنبه سوری در بين ايرانيان و در راس آنها در میان مردم آذربايجان مرسوم است، اما ادبيات حاکم بر اين رسم در ديار آذربايجان، از لطافت و حلاوت ويژه ای برخوردار است. تا آنجا که پريدن دختران دمبخت از روی آتش، مظهر «بخت گشايی» آنها فرض شده است.

استاد شهريار، شاعر معاصر کشورمان در اين زمينه چنين سروده است:

قیزلار ديير: آتيل ماتيل چرشنبه / آينه تکين بختيم آچيل چرشنبه

ترجمه فارسی آن: روی آتش دختران، خيزان و پُرآن در نوا: / بخت من چون آينه، ای چهارشنبه برگشا

* چهارشنبه سوری به سبک ديروز، امروز و فردا

نکته مهمتر اينکه آجيل چهار شنبه سوری و خشکبار، از مهم ترين عناصر و سنن اين جشن در تبريز است. اگر دوست و ميهمان تازه واردی در اين شب داشته باشند، از رسوم است، که خوانچه ای آجيل و خشکبار برای او بفرستند.

از ديگر ويژه گی های رسوم شهروندان تبريز آن است که از بام خانه ها به سر عابران آب می پاشند. اين سنت از آداب کهن ايراني است و در زمان ساسانيان معمول بوده است، که در جشن نوروز به يکديگر آب می پاشيدند. به طوریکه اين رسوم هنوز هم در میان ارمنی ها و زرتشتی ها چنين رسمی باقی است.

در هر صورت در ميدان ارک تبريز هم تویی بود چون توپ مرواريد تهران و شیراز که زنان و دختران برای حاجت خواهی بدان متوسل می شدند. همچنين در شب چهارشنبه سوری، تيراندازی در تبريز از رسوم بسيار متداول بود.

* چهارشنبه سوری خاطرات خوبش را از دست می دهد

نکته مهمتر اينکه خالق منظومه «حیدربابایه سلام»؛ استاد محمد حسين شهريار نیز به زیبایی هرچه تمام تر آداب و رسوم و به خصوص آئين های عيد نوروز و چهارشنبه سوری را چنين به نظم کشيده است:

بايرامدی، گنجه گوشي اوخوردی / آداخلی قیز، بیگ جرابين توخوردی / هرکس شالين بير باجادان سوخوردی / آی نه گوزل قايدادی شال سالاماق / بیگ شالينا بايراميليغين باغلاماق!

ترجمه فارسی آن: عيد که مرغ شب، آوازش رساند پشت قاف / دختران نامزد، جوراب دامادانه باف / شال ها آویزد از هر روزنی و هر شکافی / وه... چه دلکش باشد اين آئين شال آویختن، / بر کمند شالی داماد عیدی ریختن

**

شال ايستديم منده آغلاديم / بير شال آلوپ تنز شالی باغلاديم / غلام گيله قاشديم شالی سالاديم / فاطمه خالامنه جوراب باغلادی / خان ننه می، يادا سالوپ آغلادی

* خانواده ها دلواپس چهارشنبه سوری

ترجمه فارسی آن: بهر شالی خویش را گريان و نالان ساختم / تا گرفتم، بر کمر پیچیده، بيرون تاختم / رفته از بام غلام آن را فرو انداختم / خاله جانم «فاطمه» بر شال من جوراب بست / یاد «خانم نه» ما جان و دلش را سخت خست

* چهارشنبه سوری، روزی برای ضیافت هيجان و حسرت

نکته مهمتر اينکه در برخی از شهرهای آذربايجان چون تبريز، اروميه، اردبيل، زنجان و ... همه چهارشنبه های ماه اسفند هر یک نقش و نام معینی دارند، نخستين چهارشنبه را موله گویند و به شستن و تمیز کردن فرش های خانه اختصاص دارد.

بر این اساس نیز دومین چهارشنبه را سوله گویند، در این روز به خرید وسیله‌ها و نیازمندی‌های عید می‌روند. سومین چهارشنبه را گوله گویند و به خیس کردن و کاشتن گندم و عدس و غیره برای سبزه‌های نوروزی اختصاص دارد. چهارمین و آخرین چهارشنبه سال (چهارشنبه سوری) را کوله گویند؛ (کوله در ترکی به معنی کهنه و فرسوده است).

حال سؤالی که این روزها در مورد نحوه برگزار چهارشنبه سوری در جامعه مطرح می‌شود، این است که چرا این سنت دیرین نیاکان ما؛ امروزه یک چالشی برای خانواده‌های تبدیل شده است. آن چه مشخص است این که جشنی که مردم ایران باستان از آن به عنوان چهارشنبه‌سوری یاد می‌کردند، امروزه این ایام و روز به نوعی به چهارشنبه‌سوزی تبدیل شده است.

* کابوسی با طعم چهارشنبه‌سوزی

متأسفانه در دهه‌های اخیر با بی‌مبالاتی‌ها و تحریف آیین و سنت‌ها نیکانمان، این ایام و روز به نوعی به چهارشنبه‌سوزی تبدیل و به جای اینکه این سنت خوب و باستانی ایجاد روحیه نشاط و شور و شادی کند، این مراسم یعنی چهارشنبه سوری به نوعی دغدغه و موجب اضطراب و نگرانی میان خانواده‌ها شده است.

به باور، تحلیلگران و جامعه‌شناسان این عرصه؛ رفتار خشونت‌آمیز و مغایر با عرف و منش جامعه نظیر آنچه که امروزه تحت نام چهارشنبه‌سوزی شاهد آن هستیم، در هیچ کدام از این آیین‌ها دیده نمی‌شود. بهتر است بگوییم، کسانی که با منفجر کردن ترقه و پراکندن آتش سلامتی مردم را هدف می‌گیرند، با تن دادن به رفتاری آمیخته به هرج و مرج روحی، آیین چهارشنبه سوری را تحریف کرده‌اند.

* تحریف آیین و سنن نیاکان گذشته؛ چه باید کرد؟

همچنین یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که تمام آیین‌ها و یادمان‌هایی که مردم ایران در هنگامه‌های گوناگون بر پا می‌داشتند و بخشی از آنها همچنان در فرهنگ این سرزمین پایدار شده است، با منش، اخلاق و خرد نیاکان ما در آمیخته بود و در همه آنها، اعتقاد به پروردگار، امید به زندگی، نبرد با اهریمنان، در قالب نمادها، نمایش‌ها و آیین‌های گوناگون نمایشی گنجانده شده بود.

در مجموع، با نگاهی تحلیلی می‌توان از منظر این کارشناسان این گونه دریافت کرد، که با وجود فلسفه درست چهارشنبه‌سوزی، این جشن در برخی موارد و در آستانه سال نو بسیاری از خانواده‌ها را داغدار کرده یا با جراحتهای بسیار سنگین موجب حسرت همیشگی شده، حسرتی که تا ابد زخمی بر پیکره افراد وارد کرده است.

175 مرد و 47 زن اورژانس در آذربایجان شرقی

مسئول روابط عمومی اورژانس آذربایجان شرقی گفت: در مراسم چهارشنبه‌سوزی سال گذشته 222 نفر صرفاً از طریق مراکز اورژانس استان پذیرش شده‌اند.

حبیب حسینی‌زاده افزود: از این تعداد 175 نفر مرد و 47 نفر زن بودند که در مجموع این افراد در 222 ناحیه دچار مصدومت شدند.

وی بیشترین صدمه را در این حوادث مربوط به نواحی چشم، دست و صورت اعلام کرد و اظهار داشت: خوشبختانه سال گذشته فوتی و قطع عضو نداشتیم.

حسینی‌زاده با اشاره به نبود مورد فوتی در لحظه وقوع این حوادث اضافه کرد: مورد فوتی توسط اورژانس و در مرحله‌ای که مصدومان توسط اورژانس پذیرش شده‌اند در استان و در چهارشنبه‌سوزی سال گذشته به ثبت نرسیده است.

این مقام مسئول در حوزه بهداشت و درمان آذربایجان شرقی این آمار و ارقام را بیان کننده بخشی از اتفاقات رخ داده بر اثر جشن‌های چهارشنبه سوری عنوان کرد و تاکید کرد: این جشن‌ها اتفاقات و صدمات پشت پرده‌ای نیز دارند که شاید در هیچ آمار و ارقامی گنجانده نمی‌شوند اما نباید به سادگی از کنار آنها گذشت.

وی احتمال سقط جنین برای مادران باردار، سکته قلبی برای بیماران با سابقه بیماری‌های قلبی، افزایش فشار خون بیماران دارای فشار خون، تشنج کودکان و ... را از جمله مواردی عنوان کرد که می‌تواند در اثر ترس و یا شکه شدن به دلیل صدای گوش

خراش و ترسناک مواد منفجره برای هموطنانمان اتفاق بیفتد.

حسینی زاده همچنین توصیه‌هایی نیز به هموطنان به منظور سرعت بخشی به مصدومان حوادث یاد شده داشت و تصریح کرد: هموطنان دادن مسیر به آمبولانس‌های اورژانس را بر تمامی امور خود ارجح دانسته و مطمئن باشند که جان یک شهروند بسته به زودتر و به موقع رسیدن این خودروی امدادی است.

مسئول روابط عمومی اورژانس آذربایجان شرقی بحث سوختگی در جشن‌های پایان سال را نیز یادآور شد و گفت: در صورت مصدومیت از نوع سوختگی درجه 3 که با حالت سیاهی پوست قابل تشخیص است به هیچ عنوان افراد عادی برای کمک به مصدوم از جمله درآوردن لباس‌هایش اقدام نکنند بلکه در اولین فرصت مصدوم را به نزدیک‌ترین مرکز بهداشتی انتقال دهند و در سوختگی‌های درجه 1 و 2 که با حالت قرمزی و تاول پوست همراه است با مواد سرد کننده از جمله آب درجه اندامی را که دچار سوختگی شده اند پایین بیاورند تا اورژانس و اقدامات بهداشتی برای مصدوم صورت گیرد.

وی تاکید کرد: هموطنان در مراسم و جشن‌های پایان سال به یاد داشته باشند که دلخوشی کوچ آنها صدمات جبران‌ناپذیری را به دیگران می‌زند.

*** پلیس مخالف شادی مردم نیست با رعایت خطوط قرمز**

فرمانده انتظامی آذربایجان شرقی با تاکید بر اینکه پلیس مخالف شادی مردم نیست، گفت: پلیس با مخلان نظم و امنیت در چهارشنبه آخر سال برخورد جدی می‌کند و بازداشت شدگان تا پایان تعطیلات نوروزی در بازداشت بسر خواهند برد.

سردار محسن حسن‌خانی گفت: پلیس با شادی مردم مخالفتی ندارد اما باید این شادی‌ها معقول و منطقی باشد و خطوط قرمز را رعایت کند.

وی تصریح کرد: پلیس با افرادی که اقدام به سد راه مردم، بستن خیابان‌ها، ایجاد آلودگی صوتی، مزاحمت به نوامیس مردم، پرتاب مواد محترقه به زیر دست و پای مردم کنند به شدت برخورد می‌کند.

فرمانده نیروی انتظامی آذربایجان شرقی تصریح کرد: با هماهنگی‌های انجام شده با مراجع قضایی کسانی که در این روز دستگیر شوند تا پایان تعطیلات نوروزی در بازداشت خواهند ماند و خودروهای توقیفی نیز تا پایان تعطیلات در پارکینگ پلیس خواهند ماند.

*** چهارشنبه سوری یا چهارشنبه سوزی**

در هر صورت، یکی از مهم‌ترین نکته‌هایی که در پایان می‌توان به آن اشاره کرد، اینکه جشن نوروز نزدیک به سه هزار سال است، که با همه آداب و رسوم زیبایش در سرزمین ایران و دیگر سرزمین‌های کشورهای همسایه و مسلمان برقرار است.

از سویی، این جشن یکی از کهن‌ترین جشن‌های به جا مانده از دوران باستان و خاستگاه آن در ایران باستان است، به طوریکه، در حال حاضر بیش از 400 میلیون نفر در سراسر دنیا آن را جشن می‌گیرند. با این وجود؛ نوروز را در بیشتر کشورهای خاورمیانه، آسیای میانه، قفقاز، شبه قاره هند و بالکان از جمله کشورهای چون ایران، افغانستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ترکیه، جمهوری آذربایجان، قرقیزستان، قزاقستان، ازبکستان، پاکستان، عراق و ... جشن می‌گیرند.

بر همین اساس تاکید این جشن بر نوع دوستی، مهربانی و مهرورزی در میان جهانیان، باعث شده، که سازمان ملل و دیگر کشورها به نوروز اهمیت و بهای بیشتری بدهند و از این رو، این عید در مهر 88، توسط سازمان علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد (یونسکو)، به عنوان میراث جهانی، ثبت جهانی شود.

*** نگارنده: موسی کاظم‌زاده**